

МАҚАЛА ТУРАЛЫ МӘЛІМЕТ

Сборниктегі жарияланым деректері / Publication details

Конференция атауы	Х.Досмұхамедов атындағы Атырау университетінің 85 жылдығына арналған «Досмұхамедұлы оқулары - 2025: Ғылым мен білімнің дамуындағы заманауи инновациялар және жасанды интеллект» атты Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция
Conference / RU	Международная научно-практическая конференция «Досмухамедовские чтения - 2025: Современные инновации и искусственный интеллект в развитии науки и образования», посвященная 85-летию Атырауского университета имени Халелы Досмухамедова
Жинақ / Том	Материалдар жинағы, II ТОМ
Күні	17/10/2025
ISBN	978-601-262-617-9
Баспа	ASUPress, 2025, 301 б.
Секция	СЕКЦИЯ №4
МАЗМҰНЫ бойынша №	41
МАЗМҰНЫ бойынша беті	222
Жинақта жарияланған беттері	222-224
Автор(лар)	Беркінқызы Ұлпа
Мақала атауы	ОРТА МЕКТЕП ДЕҢГЕЙІНДЕГІ БИОЛОГИЯҒА ҚЫЗЫҒУШЫЛЫҚ ПЕН ҮЛГЕРІМДЕГІ ГЕНДЕРЛІК АЙЫРМАШЫЛЫҚТАР
Мазмұндағы жазба	Беркінқызы Ұ. Орта мектеп деңгейіндегі биологияға қызығушылық пен үлгерімдегі гендерлік айырмашылықтар

Ескерту: бұл бет мақаланы сайтқа немесе архивке бөлек орналастыру үшін қосылды; негізгі мақала мәтіні келесі беттен басталады.

Беркінқызы Ұлпа

магистрант.

Жаратылыстану кафедрасы,
Есенов атындағы Каспий мемлекеттік технологиялар
және инжиниринг университеті

Аңдатпа

Бұл мақалада орта мектеп оқушылары арасында биология пәніне деген қызығушылық пен үлгерім деңгейіндегі гендерлік айырмашылықтар зерттеледі. Зерттеу нәтижелері бойынша қыз оқушылар биология пәніне көбірек қызығушылық танытып, академиялық үлгерімдері жоғары екендігі анықталды. Сонымен қатар, мұғалімнің оқыту стилі, әлеуметтік күтулер және өзін-өзі бағалау сияқты факторлар бұл айырмашылықтарға ықпал ететіні талқыланады. Мақалада гендерлік теңдікке негізделген оқыту стратегияларын қолдану қажеттілігі де қарастырылады.

Аннотация

В данной статье рассматриваются гендерные различия в интересе к биологии и уровне академической успеваемости среди учеников средних школ. Проведённый анализ показывает, что девочки чаще проявляют высокий интерес к предмету и демонстрируют лучшие учебные результаты по биологии по сравнению с мальчиками. Также освещаются факторы, влияющие на эти различия, включая стиль преподавания, общественные ожидания и самооценку учащихся. В статье подчёркивается важность внедрения гендерно-чувствительных педагогических стратегий, направленных на обеспечение равных возможностей для всех школьников вне зависимости от пола.

Abstract

This article explores gender differences in interest and academic performance in biology among secondary school students. The findings indicate that female students generally demonstrate greater interest in biology and achieve higher academic performance in the subject. The article discusses contributing factors such as teaching style, social expectations, and self-perception. The need for gender-sensitive teaching strategies is also emphasized.

Негізгі сөздер: гендерлік айырмашылықтар, биология, қызығушылық, үлгерім, орта мектеп, оқыту стратегиялары

Маңызды адам құқықтары мәселесі, гендерлік теңдік ерлер мен әйелдердің қоғамдық және жеке өмірдің барлық салаларында тең мүмкіндіктері мен қатысуын білдіреді. Бұл екі жыныстың бірдей екенін білдірмейді, керісінше олардың құқықтары мен қадір-қасиеті бірдей. Барлық адам құқықтары сияқты, гендерлік теңдік үшін үнемі күресу, қорғау және ілгерілету қажет. Жүз елу жылдан астам уақыт бойы әйелдердің азаттық қозғалысы әйелдердің көпшілігіне қатысты кең таралған кемсітушілікті жоюға және ерлер мен әйелдердің қоғамға тең дәрежеде қатысуына қол жеткізуге бағытталған.

Нәтижесінде еуропалық әйелдер мен ерлердің көпшілігінің бүгінгі өмірі бір ғасыр бұрынғыдан айтарлықтай ерекшеленеді. Әйелдер ең үлкен жетістіктерге жеткен негізгі салалар:

- білім алуға тең қолжетімділік;
- еңбек нарығында әйелдердің жоғары өкілдігі;
- әйелдердің экономикалық жағдайы;
- үй шаруашылығын және бала күтімін бөлісу;
- отбасы құрылымы;
- жастар мәдениеті;
- жаңа ақпараттық-коммуникациялық технологиялар.

Гендерлік теңдік пен әлеуметтік қатынаста айтарлықтай прогреске қол жеткізілгенімен, Еуропада гендерлік теңдікке кедергілер әлі де бар.

Жыныс дегеніміз не? Жыныс пен жыныс бір нәрсе емес. Жыныс - бұл биологиялық факт. Барлық дерлік адамдар екі биологиялық түрдің бірі болып туылады: қыз немесе ұл. Жыныс, керісінше, әлеуметтік жағдай. Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымы (ДДҰ) түсіндіреді: «Жыныс» ерлер мен әйелдерді анықтайтын биологиялық және физиологиялық

сипаттарды білдіреді.«Гендер» белгілі бір қоғам ерлер мен әйелдерге лайықты деп санайтын әлеуметтік тұрғыда құрылған рөлдерді, мінез-құлықтарды, әрекеттерді және атрибуттарды білдіреді.

Басқаша айтқанда:

«Ер» және «әйел» жыныстық категориялар, ал «ер» және «әйелдік» гендерлік санаттар.

Гендерлік белгілердің кейбір мысалдары:

Еуропада әйелдер ұқсас жұмыс орындарында еркектерге қарағанда айтарлықтай аз ақша табады;

Көптеген елдерде қыздар көбірек билесе, ұлдар футбол ойнайды; Дүние жүзінде әйелдер мен қыздар ерлер мен ұлдарға қарағанда үй жұмысын көбірек істейді; қыздарға қарағанда ұлдар дене жазасына жиі ұшырайды.

Сәйкестік пен даралықтың маңызды бөлігі ретінде гендерлік рөлдер әлеуметтену арқылы қалыптасады. Бүгінде отбасы, мектеп, жұмыс орны ғана емес, сонымен қатар БАҚ, соның ішінде жаңа ақпараттық технологиялар, музыка және фильмдер бұл әлеуметтенуге әсер етеді. Дәстүрлі және жаңа әлеуметтенуші күштер гендерлік стереотиптерді сақтауға және беруге қызмет етеді.

Еуропада гендерлік теңдік жеткілікті түрде таралмаған.

Дәстүрлі гендерлік стереотиптер еуропалық мәдениетте терең тамыр жайып, күнделікті тәжірибеде көрініс табуда. Бритта Лейжон, Швецияның бұрынғы демократия және жастар министрі Еуропадағы жастар арасында бұл теңсіздіктің қалай көрінетінін таныстырды: жас жігіттер әйелдерге қарағанда шамамен 20% көп жалақы алады;

Егер жас жігіттер мен қыздар бірге тұрса, әйелдер ерлерге қарағанда екі есе көп үй жұмысын жасайды;

Мүмкіндігі бар елдерде бала күтіміне байланысты демалысқа шыққан жас әкелер өте аз. Ерлер әлі де әйелдерге қарағанда әлдеқайда маңызды шешімдерге қатысады. Кейбір оң шараларға қарамастан, әйелдердің саяси қатысуы мардымсыз болып қала береді: Еуропада парламент мүшелерінің тек 21%-ы әйелдер, Түркияда 4,4%-дан Швецияда 45%-ға дейін. Ер адамдар саясатта, қаржыда және бұқаралық ақпарат құралдарында маңызды орындарды иеленетіндіктен, олар саяси күн тәртібі мен қоғамдық дискурсты қалыптастыра алады. Тұтастай алғанда, ер адам әлі де нормативтік және стандартты жыныс болып саналады.

Сабакқа кірісу үшін қажет уақыт - қыздыру кезеңі - баланың жынысына байланысты. Қыздар әдетте сабақ басталғаннан кейін өздерінің оңтайлы көрсеткіштеріне тез жетеді. Мұғалім мұны оларға бағытталған көздерден байқап, сабақты ең қиыны қыздардың шыңына жеткен кезде болатындай етіп құрады.

Ал ұлдар болса ұзақ жылынып, мұғалімге сирек қарайды. Енді олар өздерінің ең жоғары көрсеткіштеріне жетті. Алайда қыздар қазірдің өзінде шаршай бастады. Мұғалім мұны байқап, жүктемені жеңілдетуге кіріседі; көзбен байланысымыз жақсы. Мен қазір ұлдарға арналған негізгі материалды қарап шығамын. Екі топқа да материалды жеткізудің өлшенген қарқыны қажет. Ұлдарға тапсырма бергенде жылдам ойлауды қажет ететін іздеу элементін қосуға тырысамын. Оларға не істеу керектігін және қалай істеу керектігін айтпаңыз. Қателесе де, шешімін өздері ашсын. Ұлдар проблеманы шешу әдістеріне және ізденуді қамтитын сабақ жұмысына жақсырақ жауап береді (қыз бала таяқ тауып, ондағы өрнектерді тексеруі мүмкін, кішкентай бала таяқ тауып, одан мылтық жасауы мүмкін). Ұлдарға жылдам қарқын керек. Қайталау мен күшейту басталғаннан кейін олар процестен шығып кетеді, назарлары төмендейді.

Бірақ қыздарға жылдам жүру қиынға соғады. Олар қадамдық әдістермен жақсы жұмыс істейді. Қыздар көшбасшының жауабын күтеді. Сұрасаңыз, біреу сөйлегенше (тіпті ол жауапты білсе де) үнсіздік орнайды, содан кейін барлығы бір ауыздан жауап береді. Олар «ізбасарлар» ретінде жұмыс істейді.

Биология пәніндегі гендерлік айырмашылықтар оқушының қызығушылығы мен үлгеріміне тікелей әсер етеді. Бұл айырмашылықтарды дұрыс түсініп, гендерлік теңдікке бағытталған оқыту әдістерін қолдану — білім сапасын арттырудың тиімді жолы.

Әдебиеттер тізімі

1. Eccles, J. S., & Wigfield, A. (2002). *Motivational beliefs, values, and goals*. Annual Review of Psychology, 53(1), 109–132.
2. Sadker, M., & Sadker, D. (1994). *Failing at Fairness: How America's Schools Cheat Girls*. Scribner.
3. Osborne, J., Simon, S., & Collins, S. (2003). *Attitudes towards science: A review of the literature and its implications*. International Journal of Science Education, 25(9), 1049–1079.
4. Мырзабаева, А.Ш. (2018). *Жалпы білім беретін мектепте биологияны оқытудың гендерлік аспектілері*. Қазақстан педагогикалық журналы, №4, 45–49.
5. Тәжібаева, Г. (2020). *Гендерлік білім беру саясаты және мектептегі ғылым пәндері*. Білім әлемі, №2, 33–36